

Metodologia poszukiwań i ekshumacji pochówków na przykładzie próby zlokalizowania mogił żołnierzy Bojowego Oddziału Armii rozstrzelanych w 1948 roku.

Andrzej Ossowski*, Jarosław Piątek*, Marcin Stefaniak**, Paweł Skubisz**, Piotr Waloszczyk*, Łukasz Szydłowski*, Mirosław Parafiniuk*.

* Zakład Medycyny Sądowej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie,
Kierownik: dr hab. Mirosław Parafiniuk

** Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie
Dyrektor oddziału: dr Marcin Stefaniak

Praca dedykowana
śp. dr Januszowi Kurtyce

WSTĘP

amercanckausgabe!

TYLKO DO UŻYTIKU SŁUŻBOWEGO
Bobolice
196. R. 11. 12.

Powoływanie zespołów interdyscyplinarnych do prac poszukiwawczych, ekshumacyjnych oraz identyfikacyjnych.

Wprowadzenie historyczne:

Najprawdopodobniej w grudniu 1944 roku, na terenie Obwodu Wołkowyskiego AK rozpoczęło tworzenie grupy dywersyjnej o nazwie BOA (Bojowy Oddział Armii). Terenem działania oddziału była Grodzieńszczyzna. Za głównego wroga uznano ZSRS (Związek Socjalistycznych Republik Sowieckich), którego reprezentantem na terenie kraju były oddziały Armii Czerwonej i NKWD. Przesunięcie granic kraju na zachód spowodowało, że znaczna część oddziałów podziemia niepodległościowego znalazła się na terenie Związku Sowieckiego i musiała toczyć zaciekle walki z oddziałami NKWD. Żołnierze BOA 8 września 1945r. przekroczyli nową linię rozgraniczenia pomiędzy Polską a ZSRS (linię Curzona). Grupa trafiła do Koszalina, wiosną 1946 r. Bojowy Oddział Armii wspólnie ze Szwadronem „Żelaznego” rozpoczął działalność propagandową oraz dywersyjną w rejonie Bobolic. Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Szczecinie nasilił działalność operacyjno – śledczą wobec żołnierzy BOA. Do wiosny 1948 r. większość z nich została aresztowana. Latem 1948 r. na ławie oskarżonych zasiadło 24 żołnierzy i współpracowników tego oddziału. Wyroki ogłoszony 21 sierpnia 1948 r. 6 oskarżonych skazano na karę śmierci, z których 5 wykonano. Szczeciński oddział IPN, prowadząc badania dotyczące BOA, natknął się w archiwach na ślad mogący pozwolić odnaleźć miejsce pochówku części rozstrzelanych żołnierzy.

Obiektem prac badawczych było pięciu członków BOA, których rozstrzelano 1948 roku. Na podstawie analizy ksiąg cmentarnych i akt znajdujących się w zasobach IPN ustalono, że czterech spośród nich pochowano na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie. Byli to:

ŁOZICKI Zenon, KLIMCZEWSKI Waldemar, BORODZIUK Wacław oraz KOKOTKO Edward

*Łozicki
Zenon.
s. Zdzisława*

*Klimczewski
Waldemar.
s. Zdzisława*

*Borodziuk
Wacław. s.
Bogusława. ps.
"Onia"*

*Kokotko Edward.
s. Józefa. ps.
"Knoś" ni. wandy
"Boz"*

Am Druckausgabe!

TYLKO DO UŻYTKU SŁUŻBOWEGO
Bobolice
126. Bublitz.

Na podstawie danych archiwalnych ustalono, że:

- ŁOZICKI Zenon** został pochowany 6.12.1948 r. na kwaterze nr XI w rzędzie 4 numer grobu 16
- KLIMCZEWSKI Waldemar** został pochowany 6.12.1948 r. na kwaterze nr XI w rzędzie 4 numer grobu 17
- BORODZIUK Wacław** został pochowany 6.12.1948 r. na kwaterze nr XI w rzędzie 5 numer grobu 12
- **KOKOTKO Edward** został pochowany 6.12.1948 r. na kwaterze nr XI w rzędzie 5 numer grobu 13

Zapisy z księgi cmentarnej, stan przepisany z pierwotnej księgi (poniemieckiej).

10	Witman Rosa	M	Gumienie	Kobieta niezwiązana ze sprawą
----	----------------	---	----------	-------------------------------

11	Poznański Michał	M	Wigizien	Mężczyzna niezwiązany ze sprawą
----	---------------------	---	----------	---------------------------------

12	Borodink Władysław	M	Wigizien	Borodziuk Wacław, BOA
----	-----------------------	---	----------	-----------------------

13	Bobotho Edward	M	Wigizien	Kokotko Edward, BOA
----	-------------------	---	----------	---------------------

14	Bogdan Władysław	M	Wigizien	Poln: Salkowskaja Katarzyna 29.01.49 XI 4 14
----	---------------------	---	----------	--

15	Nichtelein Juchon	M	Wigizien	Poln: Buys Stanisław 28.8.81 12.01.49 XI 4 15
----	----------------------	---	----------	---

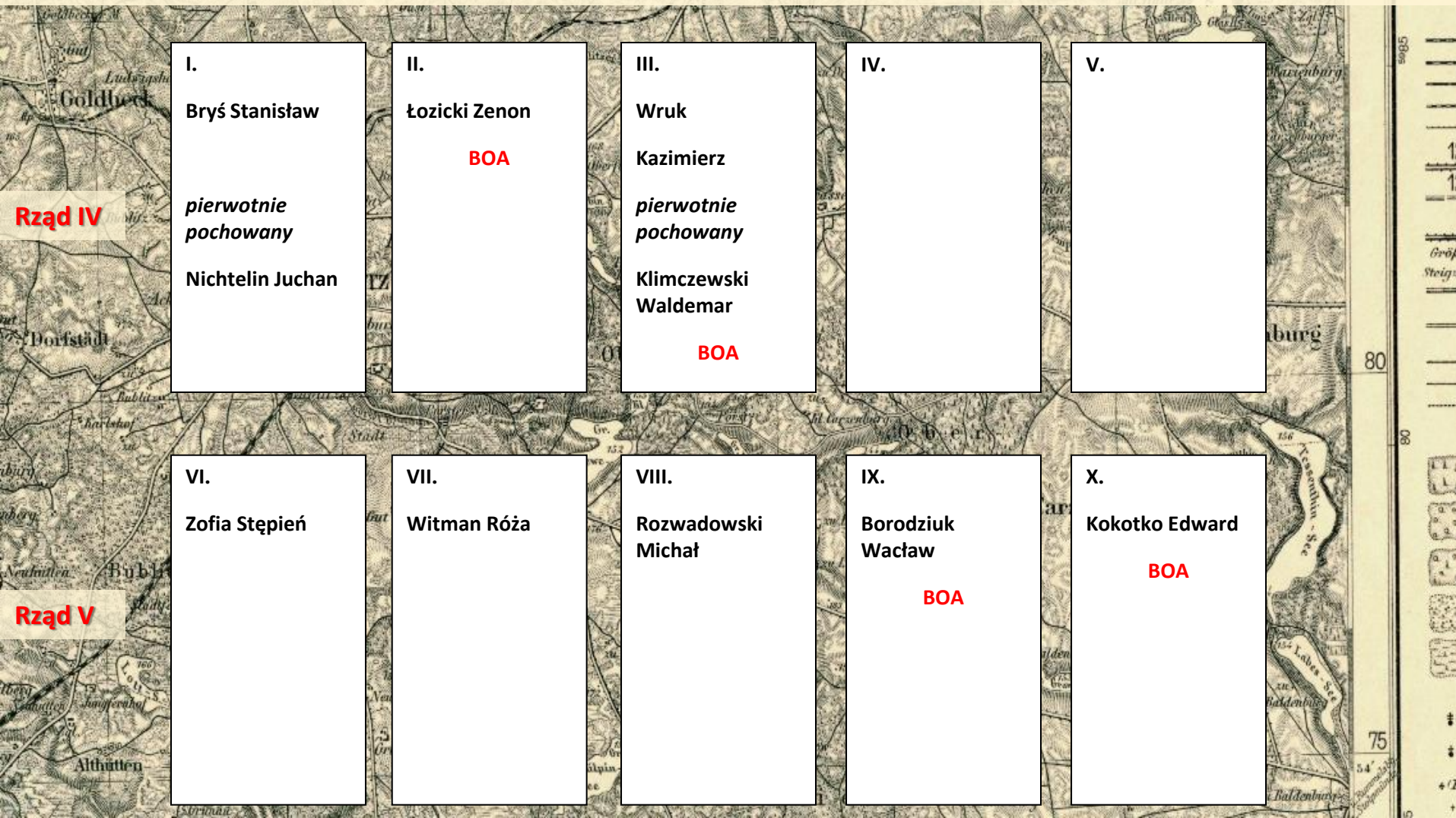
16	Łozicki Zenon	M		6.12.48 XI 4 16 Łozicki Zenon, BOA
----	------------------	---	--	------------------------------------

17	Klimoszewski Waldemar	M		Poln: Klimoszewski Waldemar 14.5.98 6.12.48 XI 4 17 Klimczewski Waldemar, BOA
----	--------------------------	---	--	---

18	Piabezm Józef	M		12.08.48 XI 4 18
----	------------------	---	--	------------------

Miejsce prac poszukiwawczo ekshumacyjnych.

Teren prac poszukiwawczo ekshumacyjnych został wytypowany na podstawie dokumentacji cmentarza centralnego w Szczecinie. Według danych dostarczonych przez IPN wytypowano kwaterę XI na której miano dokonać pochówków. Plan fragmentu kwatery na której mieli spocząć członkowie BOA odtworzony na podstawie danych archiwalnych.

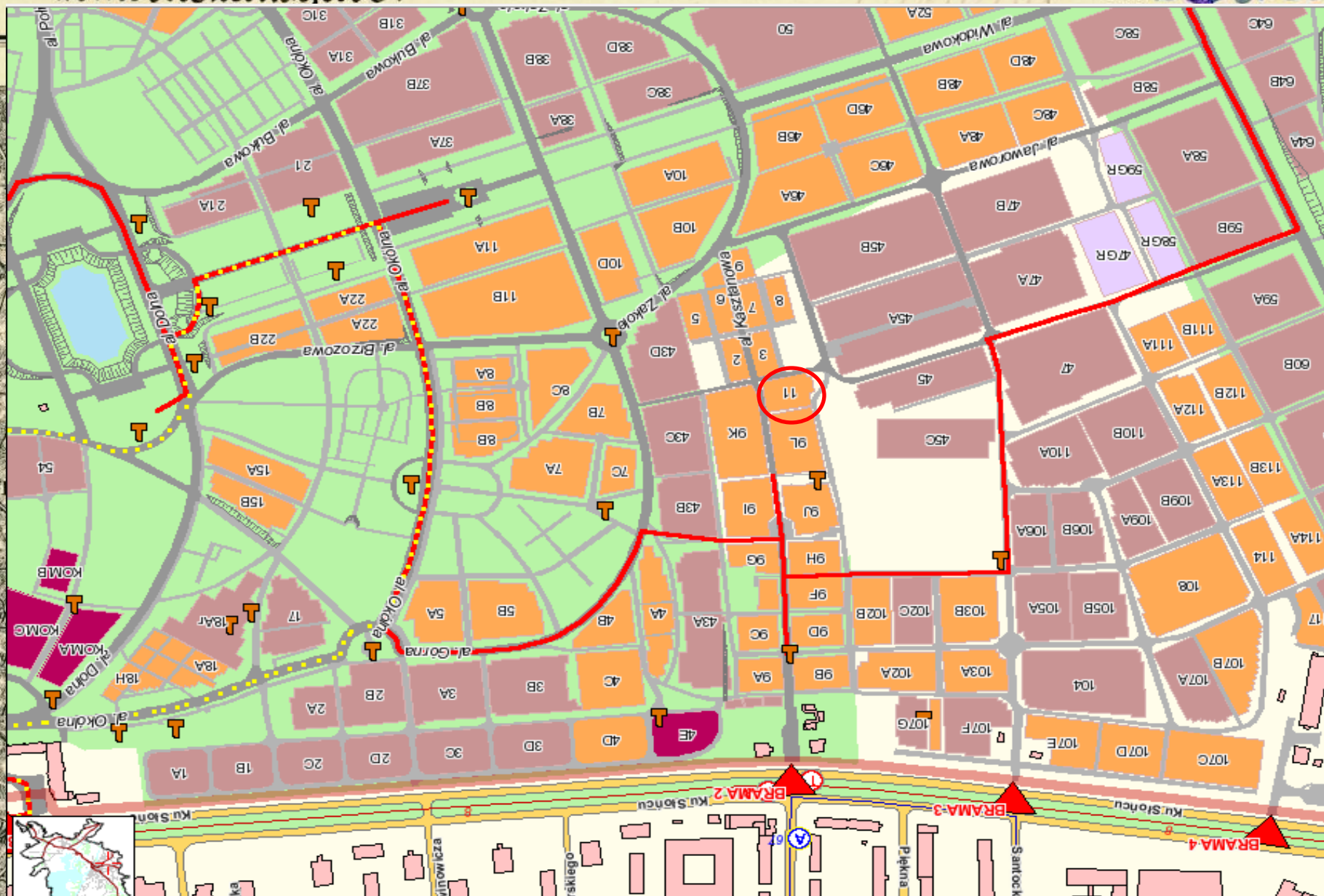
I. Bryś Stanisław <i>pierwotnie pochowany</i> Nichtelin Juchan	II. Łozicki Zenon BOA	III. Wruk Kazimierz <i>pierwotnie pochowany</i> Klimczewski Waldemar BOA	IV.	V.
VI. Zofia Stępień	VII. Witman Róża	VIII. Rozwadowski Michał	IX. Borodziuk Wacław BOA	X. Kokotko Edward BOA

Rząd IV

Rząd V

Umdruckausgabe!

TYLKO DO UŻYTKU SĄDOWEGO
Bobolice

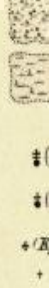

126. Bublitz.

Bobelice

05	Polknow. 95.	10	Polknow. 40'	15	6420	16° 50'
----	-----------------	----	-----------------	----	------	---------

12
12
Größ
Steig

Stan dzisiejszy typowanego do badań fragmentu kwatery

I.

Bryś Stanisław

II.

Puste miejsce
grobowe z
nieusypaną
mogiłą

ławka

III.

Wruk
Kazimierz

IV.

V.

VI.

Zofia Stępień

VII.

Usypana mogiła
nieopisana

VIII.

Usypana mogiła
nieopisana

IX.

Usypana mogiła
z częściowo
nieczytelną
tabliczką i
nazwiskiem
„Łozicki”

X.

Puste miejsce
grobowe z
nieusypaną
mogiłą

ławka

I.
Bryś
Stanisław
<i>pierwotnie
pochowany
Nichtelin
Juchan</i> | II.
Łozicki
Zenon
BOA | III.
Wruk
Kazimierz
<i>pierwotnie
pochowany
Klimczewski
Waldemar
BOA</i> | IV. | V. |
|---|---------------------------------------|--|-----|----|

VI.

Zofia
Stępień | VII.

Witman
Róża | VIII.

Rozwadowski
Michał | IX.

Borodziuk
Wacław
BOA | X.

Kokotko
Edward
BOA |
|-----------------------------|----------------------------|------------------------------------|--|---|

I.

Bryś
Stanisław | II.
Puste
miejsce
grobowe z
nieusypaną
mogiłą | III.

Wruk
Kazimierz | IV. | V. |
|-----------------------------|--|-------------------------------|-----|----|

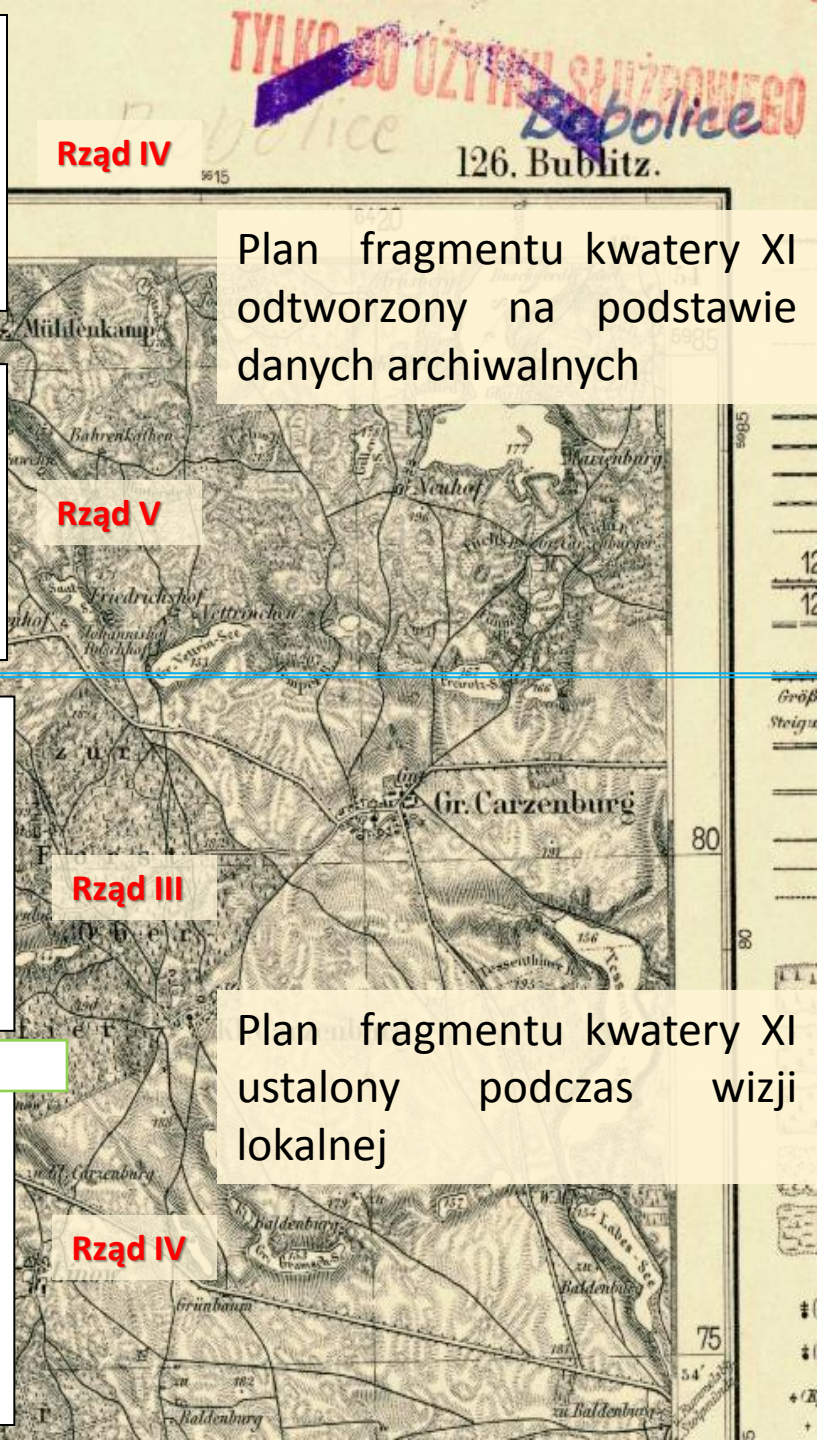
VI.

Zofia
Stępień | VII.

Usypana
mogila
nieopisana | VIII.

Usypana
mogila
nieopisana | IX.

Usypana
mogila z
częściowo
nieczytelną
tabliczką i
nazwiskiem
„Łozicki” | X.
Puste
miejsce
grobowe z
nieusypaną
mogiłą |
|-----------------------------|---|--|--|--|

Plan fragmentu kwatery XI
odtworzony na podstawie
danych archiwalnych

Plan fragmentu kwatery XI
ustalony podczas wizji
lokalnej

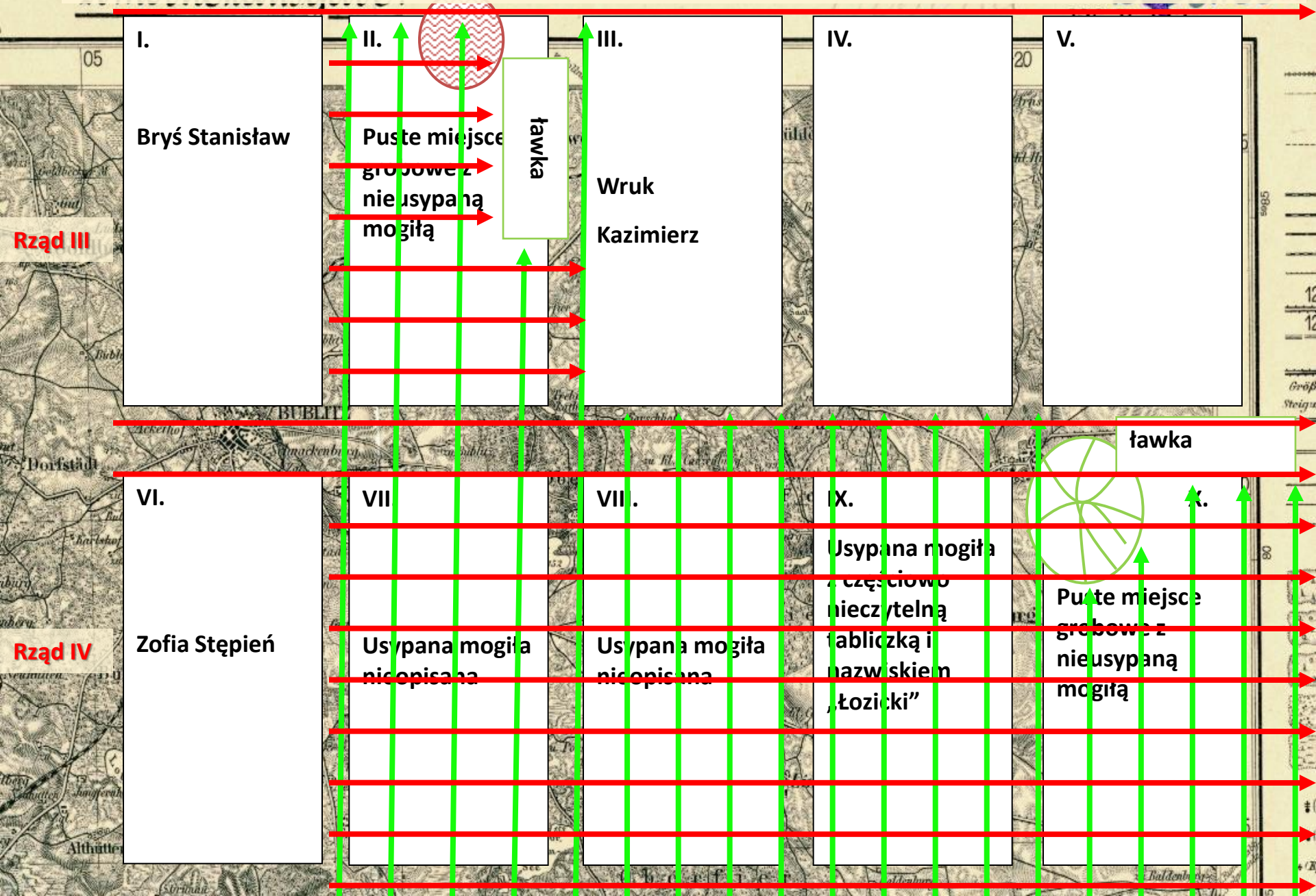
BADANIA GEORADAROWE

Na wytypowanej kwaterze przeprowadzono badania georadarowe. Do tych badań posłużono się urządzeniem SIR-3000 (GSSI, USA). Urządzenie georadarowe GPR (GROUND PENETRATING RADAR) SIR-3000 służy do penetracji gruntu, jest to wysokiej klasy aparatura do badań geofizycznych własności podłoża. SIR-3000 pracuje na zasadzie zliczania opóźnień impulsów elektromagnetycznych o bardzo wysokiej częstotliwości system stosowany przez nas pracuje z anteną o częstotliwości 400MHz. Impulsy elektromagnetyczne nadawane są przez antenę nadawczą, następnie odbite od różnych ośrodków gruntu, odbierane są przez antenę odbiorczą i przekazywane na jednostkę centralną w celu zliczania czasu opóźnień powrotu fali. Fala rozchodzi się z różną prędkością w zależności od ośrodka, różnią się one wartością stałej dielektrycznej (E). Różne materiały charakteryzują się różnymi wartościami stałej dielektrycznej. Impulsy wysyłane przez antenę nadawczą w głąb ośrodka, wracają z opóźnieniem do anteny odbiorczej. Impulsy te, są w terenie obserwowane przez operatora, w postaci falogramu czasowego (F), tj. liniowego (pionowego) przekroju zmienności parametrów gruntu. Na podstawie tych badań można ustalić z bardzo dużą dokładnością miejsce w którym ukryto np. ciało.

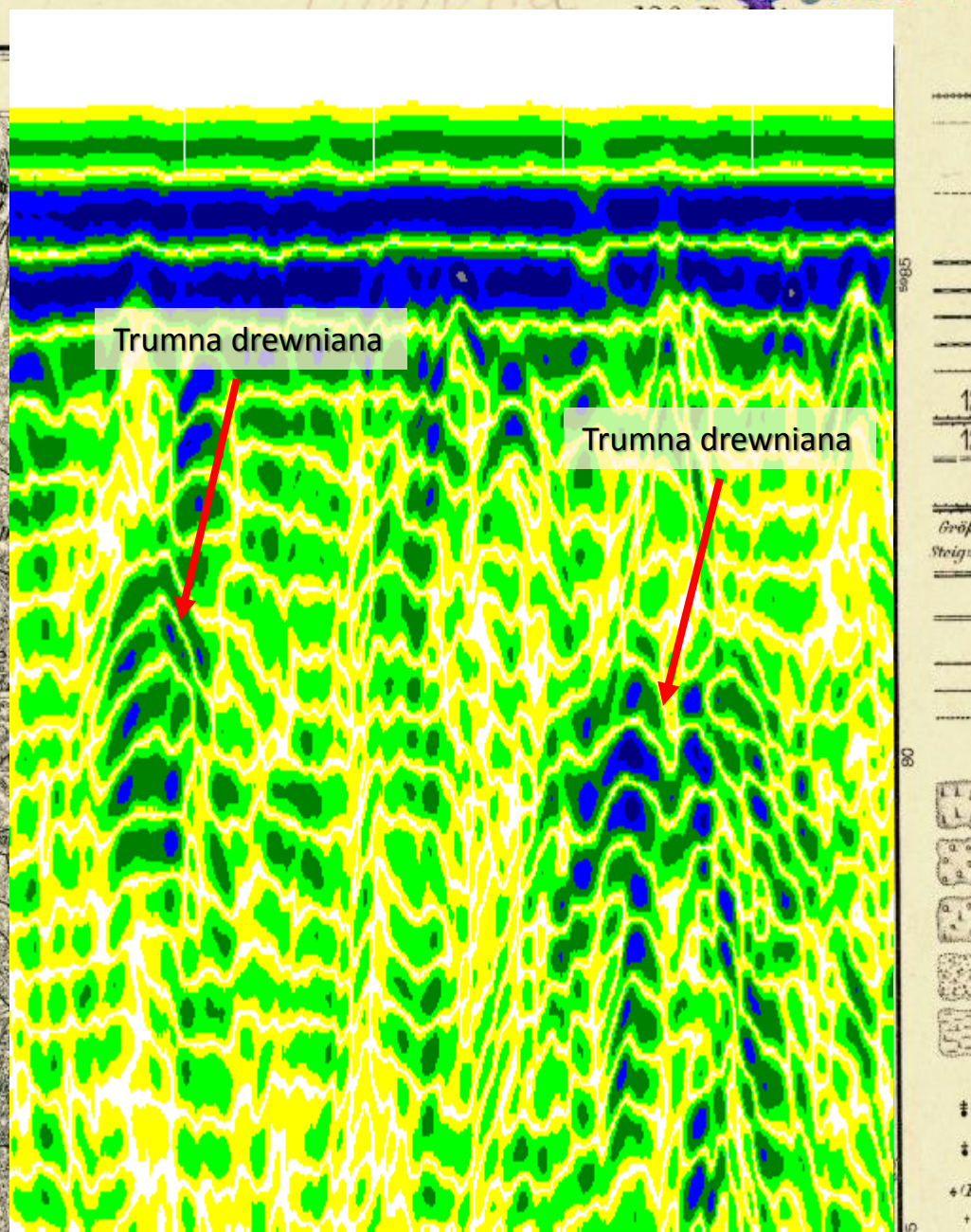
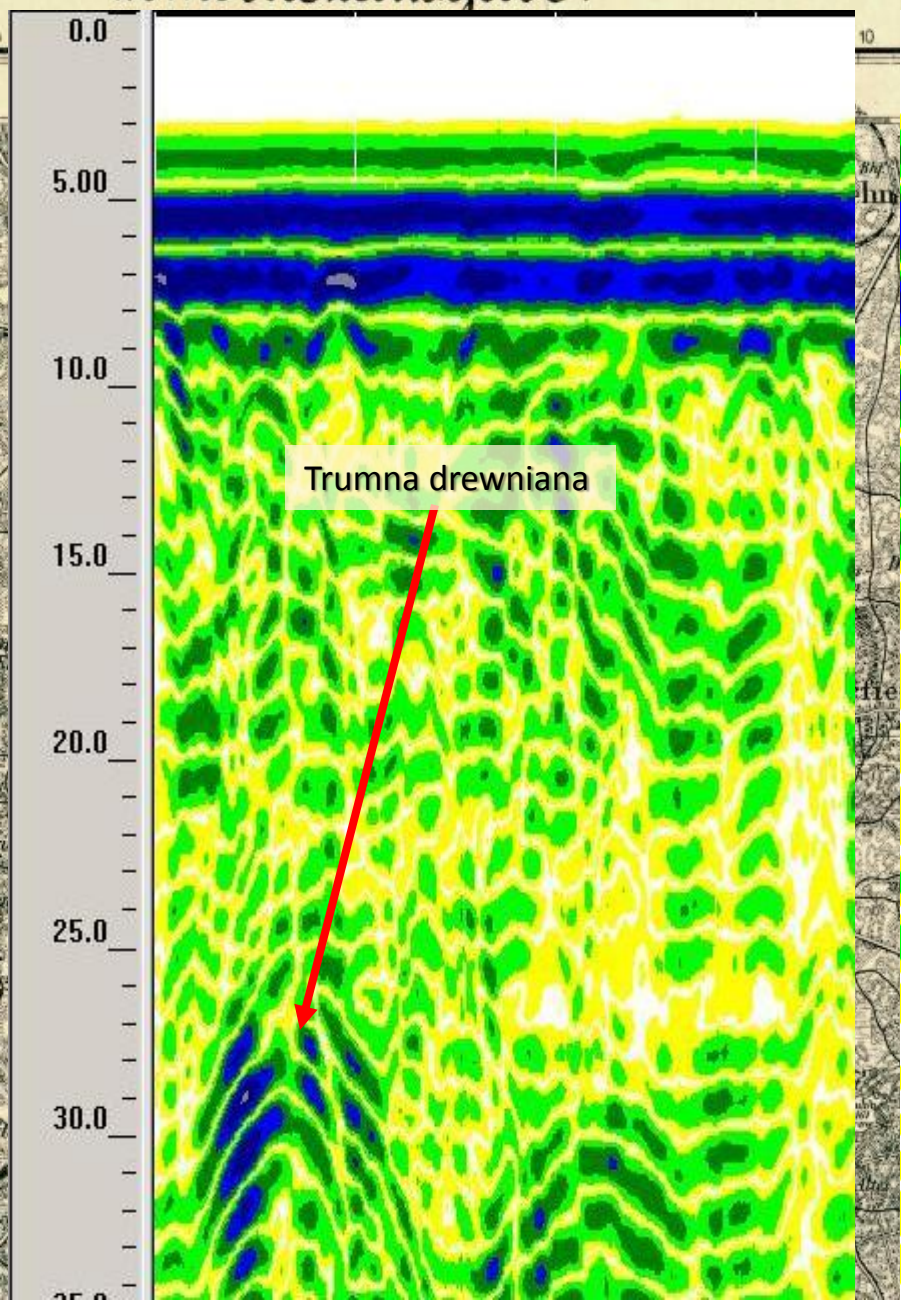
Teren prac podzielono na sektory które zostały przeskanowane. Wykonane badania georadarowe pozwoliły na precyzyjne ustalenie miejsc grobowych oraz głębokości zalegania trumien ze szczątkami.

Plan skanów na wytypowanym fragmencie kwatery XI

Skany wykonane urządzeniem SIR-3000

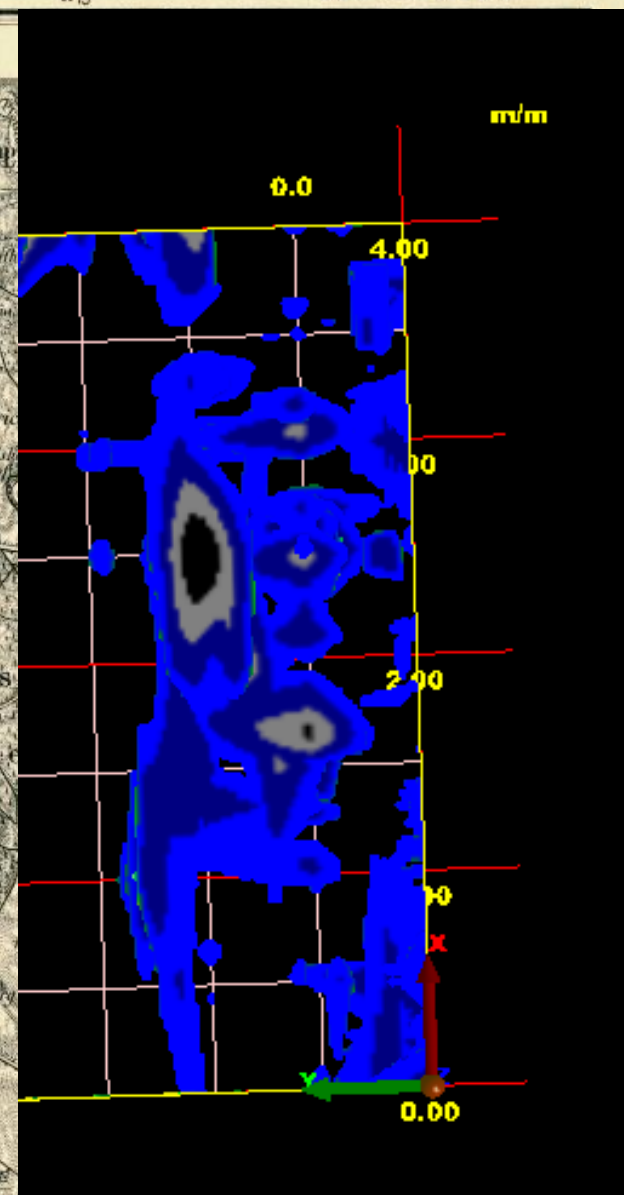
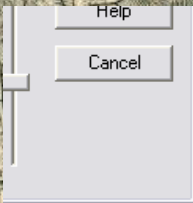
Urządzenie georadarowe SIR -300
(GSSI, USA)

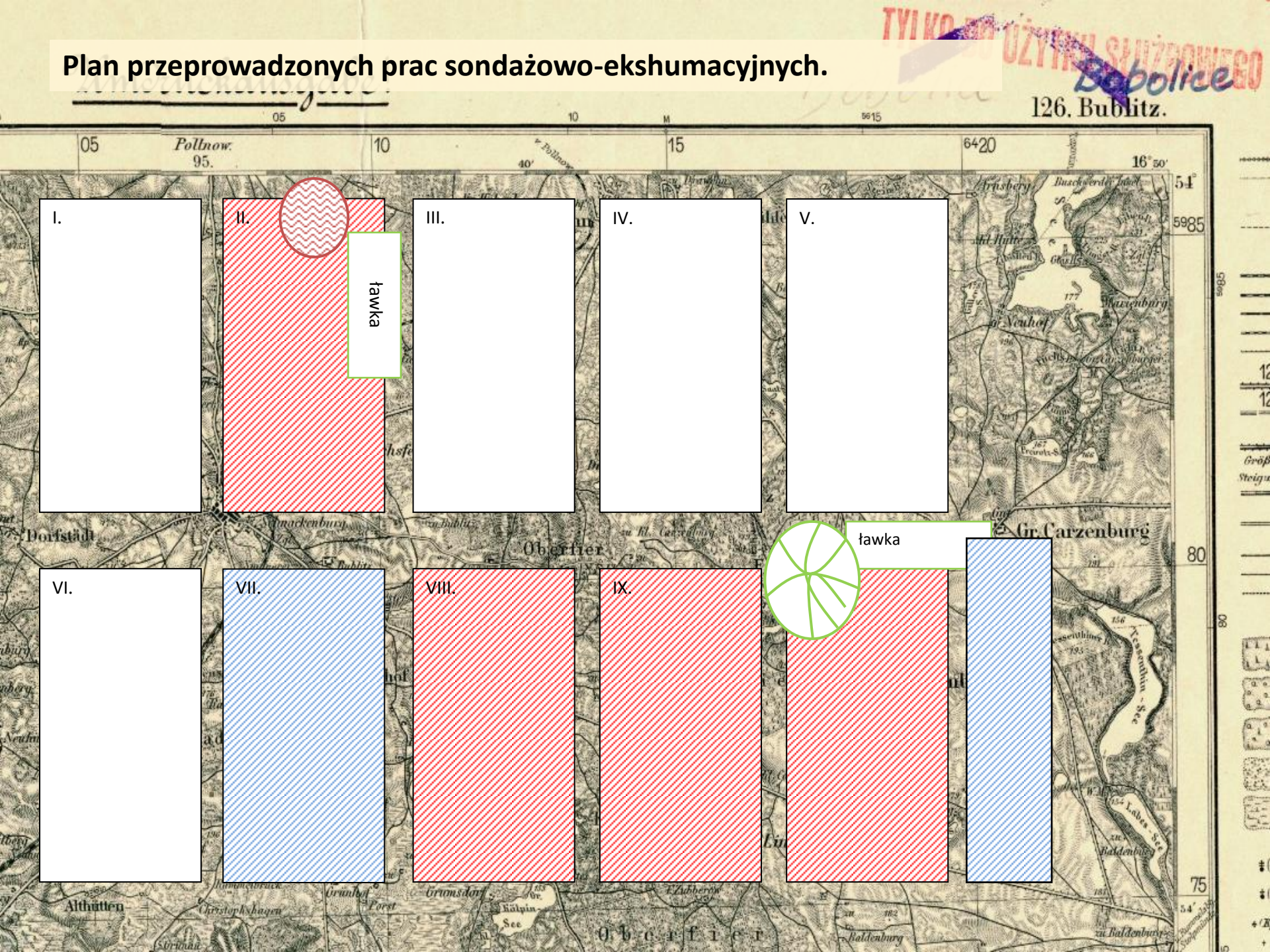
Miejsce prac

Obraz 3D niszy grobowej

Plan przeprowadzonych prac sondażowo-ekshumacyjnych.

Na podstawie przeprowadzonych badań archiwalnych oraz georadarowych wykonano wykopy sondażowe oraz ekshumacje

Stanowisko grobowe nr. VII, szczątki nr.1

Usypana mogiła z ustawionym metalowym krzyżem bez tabliczki imiennej. Skan georadarowy wykonany na przedłużeniach usypanej mogiły wykazał obecność jamy grobowej. Po otwarciu jamy grobowej odkryto pochówek trumienny, szczątki ludzkie zostały odsłonięte i nadano im numer ekshumacyjny 1. Po odsłonięciu szczątków przeprowadzono wstępne oględziny. Ujawnione szczątki ludzkie były poddane po śmierci autopsji, analiza antropologiczna wykazała że szczątki należały do kobiety. Po przeprowadzeniu oględzin zdecydowano się na niepodejmowanie szczątków ze stanowiska grobowego. Pochówek zlokalizowany był na głębokości 150cm.

Stanowisko grobowe nr. IX, szczątki nr.2

Usypana mogiła z ustawionym metalowym krzyżem z tabliczką imienną częściowo zatartą z widocznym nazwiskiem „Łozicki”. Skan georadarowy wykonany na przedłużeniach usypanej mogiły wykazał obecność jamy grobowej. Po otwarciu jamy grobowej odkryto pochówek trumienny, szczątki ludzkie zostały odsłonięte i nadano im numer ekshumacyjny 2. Po odsłonięciu szczątków przeprowadzono wstępne oględziny. Ujawnione szczątki ludzkie należały do mężczyzny w okolicy łuski kości potylicznej stwierdzono jej pęknięcie. Po przeprowadzeniu oględzin zdecydowano się na podjęcie szczątków ze stanowiska grobowego. Podczas oględzin szczątków kostnych jak i jamy grobowej stwierdzono, że pierwotna struktura niszy grobowej, trumny jak i ułożenia szczątków została naruszona poprzez „wkop”. Przemieszczono szczątki kostne w rejonie klatki piersiowej i głowy, co przypomina charakterem „wkop rabunkowy”. Pochówek był na głębokości 120cm.

Stanowisko grobowe nr II, szczątki nr 3

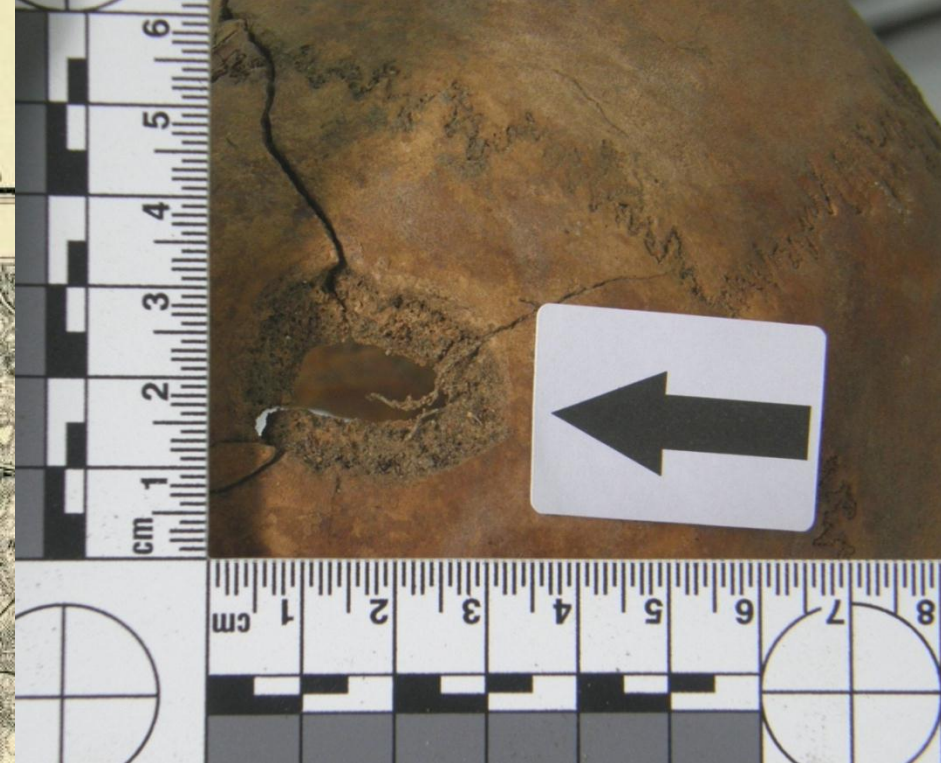
Wobec braku usypanej mogiły wytypowano miejsce na podstawie odległości pomiędzy grobami, skan georadarem wskazał obecność niszy grobowej, w miejscu grobu ustawiona była metalowa ławka a na skraju grobu był widoczny pień drzewa o średnicy 40cm. Po otwarciu jamy grobowej odkryto pochówek trumienny, szczątki ludzkie zostały odsłonięte i nadano im numer ekshumacyjny 3. Po odsłonięciu szczątków przeprowadzono wstępne oględziny. Ujawnione szczątki ludzkie należały do mężczyzny w okolicy łuski kości potylicznej stwierdzono otwór. Po przeprowadzeniu oględzin zdecydowano się na podjęcie szczątków ze stanowiska grobowego. Podczas oględzin szczątków kostnych jak i jamy grobowej stwierdzono, że pierwotna struktura niszy grobowej, trumny jak i ułożenia szczątków została naruszona poprzez „wkop”. Przemieszczono szczątki kostne w rejonie klatki piersiowej i głowy, co przypomina charakterem „wkop rabunkowy”. Pochówek był na głębokości 120cm.

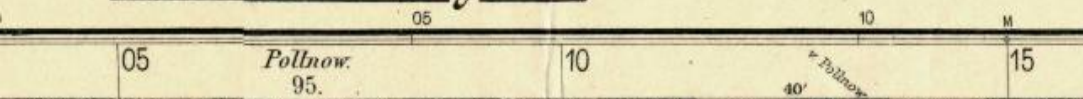
Stanowisko grobowe nr X, szczątki nr 4

Wobec braku usypanej mogiły wytypowano miejsce na podstawie odległości pomiędzy grobami, skan georadarem wskazał obecność niszy grobowej, w miejscu wytypowanym do ekshumacji był widoczny pień drzewa o średnicy 30cm po usuniętej przez Zarząd Cmentarza Centralnego Thuji. Po otwarciu jamy grobowej odkryto pochówek trumienny, szczątki ludzkie zostały odsłonięte i nadano im numer ekshumacyjny 4. Po odsłonięciu szczątków przeprowadzono wstępne oględziny. Ujawnione szczątki ludzkie należały do mężczyzny w okolicy potylicznej stwierdzono otwór. Po przeprowadzeniu oględzin zdecydowano się na podjęcie szczątków ze stanowiska grobowego. Podczas oględziny szczątków kostnych jak i jamy grobowej stwierdzono, że pierwotna struktura niszy grobowej, trumny jak i ułożenia szczątków została naruszona poprzez „wkop”. Przemieszczono szczątki kostne w rejonie klatki piersiowej i głowy, co przypomina charakterem „wkop rabunkowy”. Pochówek był na głębokości 120cm.

Abdruckausgabe!

Umdruckausgabe!

TYLKO DO UŻYTIU SŁUŻBOWEGO
Policie
Dobolice

Po wykonaniu prac ekshumacyjno-sondażowych oraz po przeprowadzeniu badań archiwalnych i georadarowych udało się odnaleźć szczątki:

- ŁOZICKIEGO Zenona
- BORODZIUKA Wacława
- KOKOTKI Edwarda

rozstrzelanych w 1948 roku.

Ustalono, że stan faktyczny kwatery odbiega znacznie od stanu rzeczywistego jednak po wykonaniu badań georadarowych oraz prac sondażowo-ekshumacyjnych stwierdzono że:

- liczba rzędów w kwaterze była większa, tzn. 1 rząd kwatery został zniszczony i znajduje się w tej chwili na nim droga cmentarna,
- tabliczka z nazwiskiem Łozicki została postawiona przez rodzinę na grobie w rzędzie 4 numer grobu 16 ponieważ taki zapis istniał w księdze cmentarnej jednak, rodzina stawiając krzyż na bezimiennej mogile nie wiedziała, że rzędu nr I nie ma i numeracja zaczyna się od rzędu nr II.

Nie wiadomo z jakiego powodu pochówki żołnierzy BOA były naruszone (wkopy rabunkowe), Nisza grobowa w rzędzie 5 była przygotowana na 3 trumny, odnaleziono w niej 2 pochówki. Szczątków **KLIMCZEWSKIEGO Waldemara** nie udało się ekshumować ze względu na zniszczenie jego mogiły poprzez wtórny pochówek.

10 grudnia 2010 odbył się uroczysty pochówek na kwaterze wojskowej Cmentarza Centralnego w Szczecinie.

WNIOSKI

Zastosowanie urządzenia Georadarowego okazało się wyjątkowo trafne, pozwoliło to na właściwe zlokalizowanie pochówków i określenie ich charakteru.

Stworzenie zespołu interdyscyplinarnego, który swoimi działaniami objął cały aspekt sprawy wydaje się niezbędne w tego typu zadaniach. Skład zespołu powinien być modyfikowany w zależności od specyfiki zadania.

Zespół powołany przy ZMS w Szczecinie w ostatnich 10 latach uczestniczył w pracach poszukiwawczo-ekshumacyjnych około 6000 osób, oraz procesach identyfikacyjnych około 2000 osób. Wypracowane podczas tych prac procedury okazują się skuteczne w najtrudniejszych zadaniach poszukiwawczo-ekshumacyjnych i identyfikacyjnych.

